

Maléter Pál története

Az Ötéves Terv Gyermeké

Magyarország huszadik századi tragikus és egyben lenyűgöző történelmének példája a Maléter család összetett története.

Maléter Pál szülei, Mária és Pál, egymást jól ismerő kassai családokból származtak. Kassa (Kosice) városa 1920-ig Magyarország része volt, azután Csehszlovákiához csatolták és ma Szlovákiához tartozik. Mária és Pál a II. világháború utáni zűrzavaros időkben találkoztak, amikor is Mária családjának vagyonát elkobozták a kommunisták, ám neki szerencsére sikerült elmenekülnie a letartóztatás elől. Egy barátja tanácsát követve fordult segítségért Maléter Pálhoz, aki a Debrecenben állomásozó magyar határőrség fiatal parancsnoka volt. Megérkezése után Maléter Pál talált Máriának szállást, munkát kínált neki. A fiatalok nemsokára egymásba szerettek. 1945 augusztusában összeházasodtak és elkezdtek közös életüket a romos Budapesten, ahol nagy volt az infláció, kevés az élelem és az emberek életét továbbra is veszélyeztették a fosztogató szovjet katonák.

Pált áthelyezték Vácra és mivel Mária terhes volt, a férje szeretne volna biztonságban tudni, ezért a Szegeden élő édesanyjához küldte. Itt született meg Pál, 1946 júniusában. Kis idő múltán Vácra költöztek és már együtt volt a család. Azt ezt követő években boldogan éltek, és született még két lányuk, Mária és Judit. Pál törődő és szerető apának bizonyult. Mint hivatásos katonát azonban gyakran áthelyezték; 1950-ben a Maléter család visszaköltözött Budapestre.

Erős kommunista nyomás

Az 1950-es években a sztálini hatalom legsötétebb napjait élte Magyarországon. A kommunisták a párttal szemben teljes hűséget követeltek meg és Maléter Pál katonai karrierje és a kommunistákkal való egyre szorosabb együttműködése rányomta a bélyegét a házasságukra. Mária édesanyja, aki a családdal élt Lőrincz bíboros unokahúga volt, különösen szálkának számított a kommunisták szemében.

Pál kezdeti vonzódása a kommunistákhoz 1942-ben kezdődött, amikor az orosz fronton megsebesült és fogságba került. Akkor, nagy meglepetésére, az orosz fogvatartói rendszeren bántak vele. Jogászprofesszor apja szocialista érzelmű volt és erősen németellenes. Pál propaganda-előadásokon vett részt, és kis idő elteltével már azzal tüntette ki magát, hogy önként jelentkezett veszélyes partizánküldetésekre, melyek során az oroszokkal együttműködve harcolt Magyarország náci uralom alóli felszabadításáért. Hitte, hogy a szovjetek alatt jobb jövő vár Magyarországra mint a náci uralom idején.

Másrészt viszont Mária, aki konzervatív és mélyen hívő katolikus családból származott, nem tudta és nem is akarta elfogadni a kommunista elveket. Következésképpen a kommunista vezetés szemében – „hacsak át nem nevelődik“- akadálynak számított a férje karrierje ívelésében. A Maléter család a többiekhez hasonlóan állandó megfigyelés alatt állt, és Pálnak újra és újra bizonyítania kellett hűségét a párt iránt.

Ötéves korában az ifjabb Pált Rábatamásiiba küldték egy tanyára nyaralni. Emlékszik rá, hogy több helyen dolgozott – például egy cigány ringlispil-hajtónál, akitől fizetségként egy tölcsernyi fagyalt árát kapta, továbbá a tanyán mint tehénpásztor és az ökrösszekér kocsisának is besegített.

1953 tavaszán a párt nyomása erősödött és az idősebb Pál elhagyta a családját. Egy rövid kibékülési kísérlet után Mária és Pál 1954-ben elvált. A lányok az anyjukkal maradtak, de amint ez Magyarországon bevett gyakorlat volt, az elsőszülött fiú, a nyolcéves Paul rövid időre az apjához került. Máriának egy bírósági per után sikerült visszaszereznie a fiát és az anya a gyermekeivel élt tovább. Két évig komoly nehézségekkel küzdöttek. Szeretett édesanyja halála után Máriának egyedül kellett megbirkóznia a gyerekek és a saját

betegségével, a rossz életkörülményekkel és a hatóságok módszeres zaklatásával, a megfélemlítéssel – azzal, hogy a Maléter lakásba erőszakosan költöztettek be idegeneket.

Maléter Pál akkoriban csak tíz éves volt, de 1956. október 23-ra élénken emlékszik. A lakásuk mellett a szabadságharcosok betörték a Marcibányi téri fegyverraktárba, hogy fegyvert és muníciót szerezzenek. Emlékszik, hogy a gyalogjárón látott holttesteket, magyarokat és oroszokat egyaránt. Azt is megfigyelte, hogy a gyerekek lekvárt kentek egy orosz tank ablakára, aztán pedig Molotov -kockát dobta a fedélzeti nyílásra, amikor a tankista felbukkant. Mivel az édesanyja bezárta Pált a lakásba, hogy megóvja őt a veszélytől, otthon azzal foglalta el magát, hogy kis forradalmi pamfleteket írt, jelszavakat gyártott, mint például „Úzzétek ki az oroszokat”, „Az oroszok rosszak, ne higgyetek nekik”, és ezeket a papírokat ledobta az utcára.

Maléter Pál valódi jelleme

Amikor Budapesten híre ment, hogy egy különlegesen bátor magyar ezredes megtagadta a felettese parancsát, miszerint lőjön a szabadságharcosokra, sőt ezzel ellentétben hozzájuk csatlakozott, Maléter Mária ösztönösen tudta, és mondta is a gyerekeinek, hogy az a bátor ezredes biztosan az apjuk. Felidézte, amit évekként ezelőtt mondott Maléter Pál, amikor ő megkérdőjelezte a hazafiságát: „Ne aggódj, Mária, amikor eljön az ideje, ott leszek, ahová tartozom.”

És Maléter Pál betartotta a szavát: tankokat rendelt a Kilián laktanya területére és a bejárata elé, és visszaverte az összes orosz támadást. Az újonnan alakult Nagy Imre kormányban Maléter Pál altábornagyot védelmi miniszterré nevezték ki. Beszélt a rádióban, szólt a polgárokhoz, hogy térjenek vissza a munkájukhoz és a normális élethez: „A gyerekeinknek tejet kell biztosítani, a gyárainkba szemet, a munkásainknak rendszeres utánpótlást...” A gyerekek akkor úgy érezték, hogy hozzájuk beszél. Paul írt az apjának egy levelet, hogy mennyire büszkéik rá ő és a testvérei, „mert te nagyon nagy hős vagy, és a mi oldalunkon harcolsz”. De azért a család felbomlása miatt érzett gyermeki keserűségét is leírta, amikor kérdezte, hogy: „Hol voltál, amikor hívtunk téged, és te nem jöttél?”

November 3-án Maléter Pál egyik régi váci barátja és munkatársa látogatta meg Máriát azzal az üzenettel, hogy Pál jól van és nemsokára eljön a családjához. De még ugyanaznap este áldozatul esett a gyakran használt szovjet csapdának – tárgyalni hívták a szovjet főhadiszállásra, ám ott elfogták és a találkozóról soha nem tért vissza.

Soha nem kapta meg a fia levelét és a családját sem látta többé.

Menekülés Magyarországról

Miután november 4-én a szovjet csapatok visszatértek Magyarországra, a Maléter család komoly veszélybe került. Lakásuk a leghevesebb harcok területére esett. Az épület tetejét megrongálta egy tanklövedék. Napokat töltöttek a szomszéd ház pincéjében, hogy valahogy védve legyenek. Máriát a barátai az országból való gyors távozásra biztatták, és november 21-én erre alkalom kínálkozott. Lányát, Juditot, aki éppen influenzával betegeskedett, a barátainál kellett hagynia, és aznap hajnalban Marikával és Paullal elindultak, hogy elérjék az élelmiszerszállító teherautót, amely majd Jugoszláviába viszi őket. (Judit egy hónappal később csatlakozhatott a családhoz.)

Többrétegű ruhákba öltözve bújtak meg mind a hárman a teherautó hátuljában, és utaztak Zalaegerszegre. Egyszer veszélyesen közel jártak ahhoz, hogy felfedezze és visszafordítsa őket a közúti járőr, de a magyar katonák úgy tett, mintha nem vette volna észre az utasokat a ponyva alatt, és így folytathatták útjukat. Miután Sopronig vonattal tették meg az utat, amint az éj leszállt, megkezdték a veszélyes utat: gyalog eljutni Ausztriáig.

Pault Németországban először az anyja unokatestvérei fogadták be és adoptálni akarták. Az anyja és a húgai egy ausztriai táborban voltak, végül Mária összerterelte a családot és úgy döntött, hogy Kanadában telepednek le. Elrepültek a távoli országba és Paul a mai napig emlékszik, hogy mennyire meglepődött, amikor a repülőtéren vörös hajú hölgyeket látott, gyémántutánczát szemüvegben. Amikor megérkeztek egy kanadai menekülttáborba, Paul először látott kevert zabpelyhet-müzlit, és nem értette, miért etetik őket hideg tejjel leöntött kenyérmorzsával. Kanadában a Maléter család egy francia családnál élt egy tó mellett. Paul emlékszik, hogy az anyja kisegített a háztartásban, továbbá a „luxushajókon” töltött szép pillanatokra, a jelmezes partikra.

1957 októberében Máriát a Nemzetközi Menekültügyi Bizottság meghívta, hogy New Yorkban az Egyesült

Nemzetek Szervezetében szóljon a férje és más fogságban tartott kormánytagok érdekében. Fáradhatatlanul munkálkodott volt férje szovjet fogságból való kiszabadításán, ám siker nélkül.

Ez a látogatás azonban lehetővé tette a számára, hogy a gyerekei ideiglenes amerikai tartózkodási engedélyt kapjanak. A lányok egy magyar apácák által működtetett bennlakásos iskolába kerültek Philadelphióban. Pault a buffalói Magyar Piarista Iskolába írták 1958 után. Amikor az apját kivégezték, az iskola nem újíttotta volna meg az ösztöndíját, de Mária közeli barátokat talált James Finan és Walter Mahony személyében, akik a Reader's Digest szerkesztői voltak. Az újságot érdekelte a család története és a szerkesztők segítettek nekik letelepedni New Yorkban. Elintézték, hogy a gyerekek egy iskolába járjanak az ő gyerekeikkel. A kongresszus különleges intézkedése folytán a család megkapta a zöld kártyát, 1958. június 16-i dátummal visszamenőleg, amely Maléter Pál kivégzésének napja volt. 1959. januárjában a Reader's Digest vezércikként közölte Mária írását Maléter Párról, „Magyarország büszke lázadója” címmel.

Élet Amerikában

Paul korábbi magyar kapcsolatai megszűntek. Előkelő bentlakásos amerikai iskolákba járt és főleg amerikai életmódot folytatott. Hat évet töltött az Egyesült Államok Haditengerészetének Tartalékseregében, továbbá a Columbia Egyetemen folytatott tanulmányai szép karrierhez vezettek. Kórházak építésével foglalkozott és több mint húsz évet töltött az Egyesült Államok Veteránügyi Minisztériumának munkatársaként.

Paul 1983-ban látogatott el először Magyarországra, amikor a feleségét kísérte el, aki amerikai küldöttként vett részt egy nemzetközi konferencián. Mivel kínos lett volna, ha a magyar kormány megtagadja tőlük a beutazási engedélyt, Paul végül is az utolsó pillanatban megkapta, és az amerikai útlevelébe tűzték csak lazán be, hogy bármikor vissza lehessen vonni. A konferencia hivatalos résztvevőjeként és a névjegyét jól látható helyen hordva, a kormányhivatalnokok reakciója legalábbis hideg volt. A Hyatt Hotel-beli lakosztályukban pedig nagyon gyanús kábelek futottak az ágy alatt a falba. Hat évvel később, amikor az édesapja és a Nagy Imre kormány több tagjának újratemetése volt, Paul vízuma még mindig külön papíron állt, de ekkor már a washingtoni magyar követség munkatársai nagyon mentegetőztek és a budapesti fogadtatás szívélyes és barátságos volt.

Paul és a felesége több ízben ellátogatott magyarországi rokonaikhoz. Édesanyja és húgai Floridában élnek és 1989 óta többször jártak Magyarországon. Paul a munkájától már visszavonult és a feleségével Közép-Virginiában és Washingtonban él. Felújította magyar nyelvtudását, és baráti kapcsolatban áll a washingtoni magyar diplomáciai testülettel. Végtelenül büszke édesapja történelmi szerepére az 1956-os magyar forradalomban, és örülve, nagy várakozással tekint az 50. évforduló megünneplésére, amelyen részt kíván venni.

Maléter Pál (Paul) Béla, nyugalmazott építészprofesszor

American Institute of Architects

Maléter Pál építésmérnök, a Veteránügyi Minisztérium munkatársaként és a John Hopkins Medical Institutions-zal együttműködve tervezett és épített kórházakat.

Szegeden született 1946-ban, Budapesten nevelkedett, majd tízéves korában elhagyta Magyarországot. Történt ez a magyar forradalom eltiprása és az édesapja, a védelmi miniszter letartóztatása után.

Rövid ideig Ausztriában, Németországban és Kanadában élt, majd az Amerikai Egyesült Államokba költözött. Tanulmányokat folytatott a The Harvey School, The Hotchkiss School iskolákban és a Columbia Egyetemen. Baccalaureusi fokozatot szerzett képzőművészetből, magiszteri fokozatot építészetből, és egészségügyi intézmények tervezéséből. Maléter Pál az Egyesült Államok Haditengerészetének Tartalékseregében szolgált 1965-1971 között.